

Дерев'янка С. П. Роль емоційної креативності у навчальній, професійній, трудовій діяльності. *The 1 International Science Conference on Multidisciplinary Research*: матеріали міжнар. наук. конф. (January 19 – 21, 2021, Germany). Berlin, 2021. P. 929-933.

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОЇ КРЕАТИВНОСТІ У НАВЧАЛЬНІЙ, ПРОФЕСІЙНІЙ ТА ТРУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Дерев'янка Світлана Петрівна

канд. психол. наук, доцент кафедри загальної,
вікової та соціальної психології

Національний університет «Чернігівський колегіум»,

svetl7788@ukr.net

Проблема діяльнісного потенціалу емоційної креативності пов'язана з відповіддю на питання: «Які функції виконує емоційна креативність у навчальній, професійній та трудовій діяльності людини?». Актуальність цієї проблематики пов'язана, по-перше, з недостатньо визначеною роллю емоційної креативності у життєдіяльності людини; по-друге, з неоднозначністю трактування самого поняття «емоційна креативність». Узагальнено емоційну креативність можна визначити як здатність людини до переживання нових емоцій [1], поряд із тим, сучасні науковці характеризують цей феномен під певним дослідницьким ракурсом: як здатність до творчого перетворення емоційних станів та управління емоційними реакціями [2, с. 469], як здатність нестандартно, оригінально виявляти емоційний інтелект, творчо використовувати репертуар емоцій та почуттів в усіх сферах життя [3] та ін.

У зв'язку з вищезазначеним, *мета* нашої роботи полягає у визначенні ролі емоційної креативності у навчально-професійній та трудовій діяльності людини.

Основні проблемні галузі, які виокремлюються у даному випадку: (1) роль емоційної креативності в освітньому процесі (при підготовці фахівців різного профілю навчання / як предиктор ефективної педагогічної діяльності); (2) взаємовплив емоційної креативності та творчості; (3) зв'язок емоційної креативності з професійною та трудовою мотивацією;

Роль емоційної креативності в освітньому процесі. У наукових дослідженнях найактуальнішими представлені результати дослідження емоційної креативності як предиктора ефективної педагогічної діяльності. Зокрема, іранські вчені [4] з'ясували, що емоційна обізнаність та різноманітність емоційних переживань вчителів початкових класів значно обумовлює розвиток творчих здібностей їх учнів – такі діти демонструють більш високий рівень успішності і, поряд із тим, вже з початкових класів намагаються творчо вирішувати проблемні завдання.

У дослідженнях іспанських вчених [5] показано вплив просоціальних навичок вчителів та їх альтруїстичних емоційних переживань на емоційний стан учнів середніх класів при вивченні та закріпленні нової інформації.

Вітчизняні науковці (М. Голубєва, В. Рижов, Н. Угрюмова та ін.) охарактеризували поняття «емоційна креативність педагога» – це здатність оригінально, нестандартно виявляти свій емоційний інтелект, творчо використовувати репертуар емоцій та почуттів в усіх аспектах професійної діяльності [6, с. 256]; це інтегральна характеристика емоційної сфери педагога, яка забезпечує продуктивно-творчий характер його діяльності, тобто запобігає формуванню професійних деструкцій [7, с. 42].

У дисертації М. Голубєвої показано специфіку емоційно-комунікативної творчості педагога – прояви емоційної креативності у процесах емпатійної взаємодії, комунікативної толерантності, у подоланні негативних комунікативних настанов [3]. У дослідженні М. Голубєвої емоційно-креативна особистість – це та, яка здатна ефективно протистояти емоційним стресам, психологічно несприятливим умовам професійної діяльності.

При вивченні ролі емоційної креативності у підготовці фахівців різних профілів навчання також наводяться дані, які свідчать про потенціал емоційно-креативних здібностей: М. Хосейні з колегами [8] відзначили позитивний характер зв'язку емоційної креативності, загальної емоційної культури з вивченням англійської мови іранськими студентами; Х. Дженаабаді з асистентами [9] порівняли емоційну креативність інтелектуально обдарованих та звичайних студентів і дійшли висновків, що у перших усі складові емоційної креативності (емоційна підготовленість, новизна, ефективність, автентичність) значно вище і сприяють їх соціальній адаптації.

Серед вітчизняних вчених ґрунтовні дослідження ролі емоційної креативності в адаптації студентів до навчання показано у роботах М. Кузнецова, Н. Діомідової. Порівняння структури емоційних профілів емоційно креативних і емоційно некреативних студентів М. Кузнецовим та Н. Діомідовою показало, що емоційних переживань та емоцій загалом у студентів з розвинутими емоційно-креативними здібностями значно більше, вони схильні помічати у себе найменші прояви зміни власного настрою, рефлексувати над причинами таких змін та їх динамікою в майбутньому. Також, порівняння емоційних профілів представників креативної та некреативної спрямованості в ситуації екзаменаційного стресу виявило переважання у перших значно більшого спектру позитивних емоцій (перш за все інтересу та радощів), у інших студентів – це переважно страх, тривога, хвилювання. Учені зробили узагальнення: емоційна креативність слугує джерелом додаткових ресурсів для подолання труднощів, виявляється як чинник підтримки позитивних стеничних переживань у складні моменти життя [10].

В іншому дослідженні Н. Діомідова охарактеризувала зв'язок між емоційною креативністю студентів та вибором ними конструктивних або деструктивних копінг-стратегій [11]. Було констатовано, що автентичність (як щирість вираження нових емоційних переживань) позитивно корелює з таким

копінгом як позитивна переоцінка – тобто правдивість у демонструванні іншим людям своїх незвичайних переживань пов'язана з їх позитивним переосмисленням. Нові емоційні переживання пов'язані переважно з копінгом уникнення (або «запобігання» за термінологією автора), – неординарність емоційного життя стимулюється бажанням обійти проблемні, дискомфортні ситуації.

Емоційна креативність у структурі особистості фахівця та професіонала.

Н. Діомідова констатувала зв'язок складових емоційної креативності з складовими соціального інтелекту. Учена довела, що незвичайний емоційний досвід і переживання студентами різноманітних емоцій передбачають високий рівень соціального інтелекту [11]. Здатність студентів ефективно виражати свої нові емоційні переживання в комунікативній сфері пов'язана з сенситивністю до емоційних проявів у стосунках з іншими людьми, з обізнаністю щодо укріплення міжособистісних стосунків.

Досить великий обсяг даних наводиться вченими щодо зв'язку емоційної креативності та емоційного інтелекту у фахівців. Наприклад, китайські вчені Сяобо і Вейлінг [12] у своєму дослідженні показали наявність тісного зв'язку між емоційною креативністю, емоційним інтелектом та продуктивністю праці фахівців різної спрямованості. До того ж дослідники з'ясували, що виявлений зв'язок сильніше у східних азіатів порівняно з західними європейцями та американцями.

В іншому дослідженні португальські вчені С. Дайан і К. Арнальдо охарактеризували взаємовплив емоційної креативності та емоційного інтелекту, і при цьому зазначили їх тісний зв'язок з працелюбністю, успішністю професійної діяльності португальських робітників [13].

Зв'язок емоційної креативності з професійною та трудовою мотивацією. В одному зі своїх досліджень Гейдар Алі Зарей [14] довів наявність зв'язку між емоційною креативністю, самоефективністю, зовнішньою та внутрішньою мотивацією майбутніх фахівців. Учений показав, що академічна успішність залежить не тільки від зовнішньої мотивації (інтернальність / екстернальність) та внутрішньої мотивації (прагнення до знань, спрямованість на активність), а у більшій ступені обумовлена наявністю нових емоційних переживань (емоційною креативністю).

У наших більш ранніх дослідженнях [15; 16] також показано тісний зв'язок між емоційною креативністю та трудовою мотивацією фахівців різного профілю. Було констатовано, що для представників артистичного типу професій нові емоційні переживання сприяють самореалізації, а їх вміле вираження зовні – спілкуванню з іншими людьми. Для представників підприємницького типу професій здатність до нових емоційних переживань позитивно пов'язана з оцінкою можливості підвищувати свою кваліфікацію, ефективно спілкуватися з іншими людьми, зокрема з колегами, та виявляти творче ставлення до роботи. Представники соціального типу професій продемонстрували зв'язок між усвідомленням нового емоційного досвіду та усвідомленням значущості своєї роботи, реалізацією потреб у спілкуванні та творчості. Для представників реалістичного типу професій знання про свою

емоційну сферу сприяють позитивному ставленню до адміністрації щодо роботи; можливість бути щирим у власних емоційних переживаннях сприяє самореалізації своїх індивідуальних особливостей. У представників конвенціонального типу прослідковується зв'язок між схильністю до нових емоційних переживань, їх адекватним вираженням та позитивною оцінкою підвищення власної кваліфікації [16].

Таким чином, теоретико-методологічний аналіз літературних джерел показав вагому роль емоційної креативності у навчально-професійній та трудовій діяльності людини. Зокрема, в освітньому процесі емоційна креативність виконує активізуючу та стресозахисну ролі для учнів і студентів, гармонізуючу роль – для їх педагогів. У структурі особистості фахівця / професіонала емоційна креативність відіграє «з'єднувальну» роль між продуктивністю праці, працелюбністю та іншими особистісними властивостями, такими як соціальний та емоційний інтелект. Найбільш важливою роллю емоційної креативності постає у сфері професійної та трудової мотивації: здатність до нових емоційних вражень та емоційних переживань майже пронизує всі аспекти вияву мотиваційної сфери в діяльності фахівця.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні ролі емоційної креативності в інших видах діяльності людини, зокрема у творчій, комунікативній сферах.

Список літератури:

1. Averill J. R. Individual differences in emotional creativity: structure and correlates. *Journal of Personality*. 1999. Vol. 67. P. 331–371.
2. Фролова С. В., Герасимова А. А. Возможности когнитивного тренинга эмоциональной креативности. *Психология способностей и одаренности: матер. Всерос. Науч.-практ. конф. (Ярославль, 21–22 ноября 2019)*. Ярославль, 2019. С. 468–470.
3. Голубева М. В. Психологические условия и сопровождение развития эмоциональной креативности студентов педагогических специальностей: автореф. дис. ... канд. психол. наук. Нижний Новгород, 2013. 24 с.
4. Behroozi M., Fadaiyan B., Ebneroomi S., Amin E. Surveying the relationship between EQ and MH of primary school teachers with the students' creativity towards a conceptual framework: Iran's perspective. *Procedia. Social and Behavioral Sciences*. 2012. № 46. P. 2596–2600.
5. Trigueros R., García-Tascón M., Gallardo A., Alías A., Aguilar-Parra J. The influence of the teacher's prosocial skills on the mindwandering, creative intelligence, emotions, and academic performance of secondary students in the area of physical education classes. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. № 17. P. 14–37.
6. Голубева М. В., Рыжов В. В. Психологические особенности эмоционально-коммуникативных способностей педагога. *Вестник ГУУ*. 2012. № 9. С. 255–262.
7. Угрюмова Н. В. Психологические условия развития эмоциональной креативности у педагогов. *Психологические науки*. 2014. № 1. С. 41–44.

8. Hosseini M., Homayouni A., Shahriary S. Relationship between cultural intelligence and emotional creativity with learning english in students. *International Journal of European psychiatry*. 2019. Vol. 56. P. 372–376.

9. Jenaabadi H., Marziyeh A., Dadkan A. M. Comparing emotional creativity and social adjustment of gifted and normal students. *Advances in applied sociology*. 2015. № 5. P. 111–118.

10. Кузнецов М. А., Діомідова Н. Ю. Специфіка реагування на екзаменаційний стрес у студентів з різними рівнями емоційної креативності. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. Харків, 2010. Вип. 35. С. 110–133.

11. Діомідова Н. Ю. Психологічні особливості емоційного інтелекту й емоційної креативності студентів. *Науковий Вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. Херсон, 2015. № 2. С. 146–151.

12. Xiaobo X., Wenling L., Weiguo P. Are emotionally intelligent people more creative? A meta-analysis of the emotional intelligence-creativity link. *Sustainability*. 2019. Vol. 11. №. 21.

13. Diane S., Arnaldo C. The impact of emotional intelligence on creativity, the mediating role of worker attitudes and the moderating effects of individual success. *Journal of management & organization*. 2019. Vol. 25. № 2. P. 284–302.

14. Zareie Heydar Ali. Structural modeling of the relationship between emotional creativity, self-efficacy and academic motivation among students. *Bulletin of Environment, Pharmacology and Life Sciences*. 2014. Vol. 3. P. 27–30.

15. Дерев'янка С. П. Емоційна креативність та мотивація у структурі професійної діяльності психолога. *Науковий Вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. Херсон, 2018. № 5. С. 42–47.

16. Дерев'янка С. П., Панченко Т. С., Кондратенко О. Є. Характеристики емоційної креативності представників різних типів професій у контексті психологічної безпеки. *Балканско научно обозрение*. 2020. Т. 4. № 3 (9). С. 64–68.